תלמוד בבלי · מסכתות קטנות

מסכת דרך ארץ רבה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מסכת דרך ארץ רבה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מסכת-דרך-ארץ-רבה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 6
פרק ג 8
פרק ד 9
פרק ה 10
פרק ו 11
פרק ז 13
פרק ח 14
פרק ט 14
פרק י 15
פרק יא 16

פרק א

א **פרק ראשון** המקדש את האשה ה"ז אוסר עליו שבע עריות אלו הן אמה ואם אמה ואם אביה בתה בת בנה ובת בתה ואחותה בזמן שהיא קיימת וכולן שנאסרו עליו אין להן היתר לאיסורן חוץ מאחות אשתו שאינה אסורה אלא בחייה ולעולם אינו פוסל את אשתו על אמה ועל בתה ועל אחותה.

ב נבעלה באונס מותרת לו ברצון אסורה לו והכהנת בין באונס בין ברצון אסורה לו . נתארסה נתגרשה נבעלה בין באונס בין ברצון אסורה לחזור לו דברי רבי ישמעאל שהיה רבי ישמעאל אומר (דברים כ"ד:ד') לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה אחרי אשר הוטמאה. וכי מאין נטמאת זאת אלא זו שאמרו חכמים נבעלה באונס מותרת לו ברצון אסורה לו והכהנת בין באונס בין ברצון אסורה לו.

ג זה מדרש דרש רבי יוסי בן כיפר משום ר"א בן שמוע כל האסורות לו איסור ערוה ובא עליהן אין צריכות ממנו גט חוץ מאחות אשתו ואשת אחיו ואשת איש שיש להן היתר אחר איסורן.

ד זה מדרש דרש רבי חנינא בן אורי לפני חכמים משום רבי נתן כל שהוא בלא יבא הוולד פסול ופוסל בביאה. ואלו הן עמוני מואבי מצרי ואדומי עבד ממזר נתין עובד כוכבים חלל בת חלל כשרה אע"פ שהוא בלא יבא.

ה כל האסורות לו איסור ערוה ובא עליהן מותר בקרובותיהן. הבא על אשת איש מותר בבתה.

ו זו שאלה שאל רבי יוסי בן תדאי איש טבריא את ר"ג מה אשתי שאני מותר בה אני אסור בבתה אשת איש שאני אסור בה אינו דין שאהיה אסור בבתה. אמר לו צא ופרנס לי כהן גדול. שכתב בו (ויקרא כ"א:י"ד) כי אם בתולה מעמיו וגו' ואני אפרנס לך כל ישראל דבר אחר אין דנין דבר לעקור דבר מן התורה ונדהו ר"ג.

ז כל האסורות לו איסור ערוה ובא עליהן (לא) פסלן מן הכהונה. נדה אף על פי שחייב על ביאתה הוולד כשר להיות עומד ומקריב על גבי המזבח. הנבעלת ממי שאינו איש אף על פי שחייבת בהכרת לא פסלה מן הכהונה. א"ר יוסי מעשה בריבה אחת בהיתלי שהיתה מכבדת הבית ובא הקוף ובעלה מאחוריה ובא מעשה לפני חכמים ולא פסלוה מן הכהונה.

ח אלו הן שניות אם אביו ואם אמו ואשת אבי אמו ואשת אבי אביו ואשת בן בנו ואשת בן בתו ואשת אחי אביו מאמו ואשת אחי אמו מן האב. בר קפרא מוסיף אם אבי אביו ואם אבי אמו אשת אחי אביו אסורה לו ובתו מותרת לו ואחי אביו מותר באשתו ובבתו.

אשת אחי אמו אסורה לו ובתו מותרת לו ואחי אמו מותר באשתו ובבתו אשת חמיו ואשת חתנו הרי אלו מותרות לו אבל אמרו חכמים אשת חמיו אסורה מפני מראית העין ובתה מותרת לו. בת חורגו אסורה לו ואשתו מותרת לו. וחורגו מותר באשתו ובבתו. נושא אדם אשת בן אחיו ואשת בן אחותו .

ט המחזיר גרושתו משנשאת אסורה לבעלה (וחולצת וצרתה מותרת ליבם. והוא שבא על אחות חלוצתו אסורה לבעלה וחולצת) ואסורה ליבם. אשת כשר ויש לו אח פצוע דכא מותרת לבעלה ואסורה ליבם. צרת סוטה מותרת לבעלה ואסורה ליבם. ואחיו שבא על אחות גרושתו [או אחות] חלוצתו מותרת לבעלה ואסורה ליבם. (בעל) אשתו של פצוע דכא ויש לו אח כשר מותרת ליבם ואסורה לבעל. סוטה אסורה לזה ולזה. חלוצה אסורה לזה ולזה. אשתו של פצוע דכא ויש לו אח פצוע דכא אסורה לזה ולזה.

י הגיורת והשבויה והמשוחררת ואלמנת עיסה וסוטה חלוצה גרושה וחללה פסולות מן הכהונה נשאו לישראל בנותיהן כשרות לכהונה.

יא הבא על השפחה חייב עליה משום ארבע עשרה לאוין וכרת בידי שמים משום לא תזרע כרמך כלאים ומשום לא תחרוש ומשום לא תלבש שעטנז (ומשום לא תרצח) ומשום לא תנאף ומשום לא (תגנוב ולא תענה ולא) תחמוד משום אשת אב משום אשת אח משום שפחה משום זונה משום נדה משום עובדת כוכבים . אם היה ישראל וחלל עצמו וזרעו בעובדת כוכבים לא יהיה לו ער בחכמים ועונה בתלמידים. ואם היה כהן לא יהיה לו בן מגיש מנחה להי צבאות:

יב הנושא אשה ההוגנת לו אליהו נושקו והקב"ה אוהבו. והנושא אשה שאינה הוגנת לו הקב"ה שונאו ואליהו רצעו. אוי לו לפוסל את זרעו ולפוגם את משפחתו ולנושא אשה שאינה הוגנת לו. וכל הפוסל פסול ואינו מדבר בשבחו של עולם.

יג אבא חלפי אומר משום אבא חגרת אביו אל תהי פרוץ בנדרים שלא תמעול בשבועות ואל תתארח אצל כהן עם הארץ שמא יאכילך בקדשי שמים לא תרבה שיחה עם האשה שכל שיחתה של אשה אינה אלא דברי ניאופים. רבי אחי בר יאשיה אומר כל הצופה בנשים סוף שהוא בא לידי עבירה . וחכמים אומרים כל המסתכל בעקיבה של אשה גוזרים עליו שיהו לו בנים בעלי מומין. וכל מי שאין בו בושת פנים במהרה הוא חוטא שנאמר (ישעיהו ג':ט') הכרת פניהם ענתה בם. וכל מי שיש בו בושת פנים לא במהרה הוא חוטא שנאמר (שמות כ':י"ז) ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו. רבי מיישׁ בר בריה דרבי יהושע בן לוי אומר כל הרואה דבר ערוה ואינו זן את עיניו ממנו

זוכה ומקבל פני השכינה שנאמר (ישעיהו ל"ג:ט"ו) ועוצם עיניו מראות ברע מה כתיב בתריה הוא מרומים ישכון וכתיב (שם) מלך ביפיו תחזינה עיניך:

פרק ב

א הצדוקים והמסורות והרשעים והחנפים והאפיקורסין עליהן הכתוב אומר (איוב י"ג:ט"ז) כי לא לפניו חנף יבא.

ב האמתנין והגפתנין והזחתנין והזדונין ועזי פנים ובעלי זרועות עליהם הכתוב אומר (תהילים ל"ז:י"ז) כי זרועות רשעים תשברנה וסומך צדיקים ה'.

ג חורשים רע ומחשיבים דברים ומפטירי שפה ומחליקי לשון עליהם הכתוב אומר (שם לה) יהי דרכם חשך וחלקלקות ומלאך ה' רודפם.

ד מכין בסתר ומחרפין בגלוי ומזילי הרבים ומטילי המחלוקת עתידין להיות כקרח וכעדתו ועליהם הכתוב אומר (במדבר טו) ותכס עליהם הארץ ויאבדו מתוך הקהל.

ה עוצרי פירות ומפקיעי שערים ומקטיני איפה ומגדילי השקל ומלוין בריבית עליהם הכתוב אומר (עמוס ח':ז') נשבע ה' בגאון יעקב אם אשכח לנצח (את) כל מעשיהם.

ו ואלו שאין מורישין לבניהם ואם מורישין לבניהם אין מורישין לבני בניהם. המשחק בקוביא (ומלוה בריבית) והמגדל בהמה דקה והנושא ונותן ממעות שביעית והמעות הבאות ממדינת הים וכהן ולוי שלוו על חלקם.

ז והצדוקין והמסורות והחנפות ומחללי שם שמים עליהם הכתוב אומר (תהילים ט':י"ח) ישובו רשעים לשאולה כל גוים שכחי אלהים ואומר (קהלת א':ט"ו) מעות לא יוכל לתקון.

ח ההוגים ביונים והמנמין והמפפין בידיהם והבועטין ברגליהם והמהלכין בראש אצבעותיהן עליהן הכתוב אומר (תהילים ל"ו:י"ב) אל תבואני רגל גאוה ויד רשעים אל תנידני.

ט גסי הרוח ומספרי לשון הרע ומדברי נבלה וחכמים בעיניהם עליהם הכתוב אומר (מלאכי ג':י"ט) כי הנה היום בא בוער כתנור.

י המשיא אשה לבנו קטן והמשיא בתו לזקן והעושה טובה למי שאינו מדעת עליהם הכתוב אומר (דברים כ"ט:י"ט) לא יאבה ה' סלוח לו.

יא הגבאין והחרמין והפורטין והמוכסין עליהם הכתוב אומר (יחזקאל כ"ז:כ"ז) הונך ועזבוניך מערבך מלחיך וחובליך מחזיקי (בזיקך) [בדקך] ועורבי מערבך [וגו'] יפלו בלב ימים [ביום] מפלתך.

יב השוקר על שותפו ומי שאין מחזיר אבידה לבעליו והמלוה את חברו על מנת ליטול ממנו ביתו או שדהו והדר בנבלה עם אשתו והמוציא עליה עלילות דברים בשביל לגרשה עליהם הכתוב אומר (ירמיהו י"ז:י') אני ה' חוקר לב בוחן כליות.

יג הנעלבין ואינן עולבין שומעין חרפתן ואינן משיבין עושין מאהבה ושמחין ביסורין עליהם הכתוב אומר (שופטים ה':ל"א) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו.

יד והמאוסין בעיניהם והנבזים בפניהם והכובשין את יצרן והמשפילין את רוחם עליהם הכתוב אומר (ישעיהו מ"ט:ז') כה אמר ה' גואל ישראל קדושו לבזה נפש למתעב גוי לעבד מושלים מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו.

טו בעלי אמנה ומכסי רזים ומשיבי פקדון ומחזירי אבידה עליהם הכתוב אומר (תהילים ק"א:ו') עיני בנאמני ארץ לשבת עמדי.

טז האוהב את אשתו כנפשו והמכבדה יותר מגופו והמדריך בניו בדרך ישרה והמשיא אשה לבנו סמוך לפרקו קודם שיבא לידי חטא עליהם הכתוב אומר (איוב ה':כ"ד-כ"ה) וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא וידעת כי רב זרעך וצאצאיך כעשב הארץ.

יז האוהב את שכיניו והמקרב את קרוביו והנושא את בת אחותו והמלוה פרוטה לעני בשעת דוחקו עליהם הכתוב אומר (ישעיהו נ"ח:ט') אז תקרא וה' יענה.

יח המנדין בצדק והשבין בצדק והמקבלין את השבין ומלמדין אותן שלא ישובו לסורחנן עליהם הכתוב אומר (שם) אז יבקע כשחר אורך.

יט הדנין בצדק והמוכיחין באמת ועושי טהרה וברי לבב עליהם הכתוב אומר (תהלים ע"ג) אך טוב לישראל אלהים לברי לבב.

כ הנאנחין והנאנקין והמצפין לישועה והמתאבלין על ירושלם עליהם הכתוב אומר (ישעיה סא) לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר.

כא הרחמנין ומאכילי רעבים ומשקי צמאים ומלבישי ערומים ומחלקי צדקות עליהם הכתוב אומר (שם ג) אמרו צדיק כי טוב.

כב העניים והביישנים ושפלי הרוח ונוחין לתשחורת ובעלי הבטחה עליהם הכתוב אומר (איוב כ"ב:כ"ח) ותגזר אומר ויקם לך ועל דרכיך נגה אור.

כג העמילים בתורה ולומדים תורה לשמה והמחזירין על המצות ושוקדין על היכלות עליהם הכתוב אומר (משלי ח':ל"ד) אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי.

כד רודפי צדק ומבקשי שלום לעמו והמצטערין עם הציבור והעומדין עמהם בשעת דוחקן עליהם הכתוב אומר (נחום א':ז') טוב ה' למעוז ביום צרה ויודע חוסי בו:

כה בשביל ארבעה דברים חמה לוקה על אב ב"ד שמת ולא נספד כהלכה ועל נערה המאורסה שצעקה בעיר ואין מושיע לה ועל משכב זכור ועל שני אחים שנשפך דמם כאחד.

כו בשביל ד' דברים המאורות לוקין על כותבי פלסתר ועל מעידי עדות שקר ועל מגדלי בהמה דקה ועל קוצצי אילנות טובים.

כז בשביל ד' דברים ממון בעלי בתים נמסר למלכות על משהי שטרות פרועים ועל מלוי בריבית ועל מי שיש בידו למחות ולא מיחה ועל פוסקי צדקה ברבים ואינן נותנין.

כח בשביל ד' דברים נכסי בעלי בתים יורדין לטמיון על עושקי שכר שכיר ועל כובשי שכר שכיר ועל פורקי עול מעל צואריהם ונותנין על גבי חבריהן וגסות הרוח כנגד כולן.

כט רבי דוסתאי בר יהודה אומר לעולם היה מתגרה ברשעים (ואל תקנא בעושי עולה) שנאמר (משלי כח) עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם ואם לחשך אדם לומר (תהלים לז) אל תתחר במרעים ואל תקנא בעושי עולה . לעשות כעושי עולה.

ל אין ישיבה למעלה ולא אכילה ולא שתיה ולא שינה ולא פריה ורביה ולא איבה ולא שנאה ולא תחרות ולא קנאה ולא עורף ולא עיפוי ולא עכבה.

לא (האזינו השמים ואדברה) זו היא שנאמרה ע"י דוד מלך ישראל שנאמר (שם יח) ישת חשך סתרו כנגד מי אמר דוד מקרא הזה לא אמרו אלא כנגד שבחו של הקב"ה שהוא יה שליט ברום יחידו אחד ושמו אחד והוא שוכן בג' מאות ותשעים רקיעים ורקיע שמו וכינוייו נקוד עליהם ובכל אחד ואחד משרתים ושרפים ואופנים וכרובים וגלגלים וכסא הכבוד ואל תתמה יותר בדבר זה שהרי מלך בשר ודם יש לו כמה מקומות אחד של חמה ואחד של צינה (ועליך להביט בדבר זה) עאכ"ו למלך חי העולמים שהכל שלו. ובזמן שישראל עושין רצונו של מקום שוכן על ערבות בשביעי ואין מתרחק מדבר כלום שנא' (במדבר ז) מבין שני הכרובים וידבר אליו. ובשעת הכעס נתעלה וישב בשמי מרום והכל צועקין ובוכין ואין נשמע קולן וגוזרין צום ומתפלשין באפר ומתכסים בשקים ומורידים דמעות:

פרק ג

א בן עזאי אומר כל הנותן ד' דברים כנגד עיניו ועל לבו שוב אינו חוטא לעולם. מאין הוא בא ולאן הוא הולך ומי הוא דיינו ומה עתיד להיות. מאין הוא בא ממקום החשך. ולאן הוא הולך לחשך ואפלה. מאין הוא בא ממקום הטומאה ולאן הוא הולך לטמא את אחרים. מאין הוא בא מליחה סרוחה וממקום שאין אדם יכול לראות. ולאן הוא הולך

לשאול ולאבדון בגיהנם ולישרף באור. ומי הוא דיינו ידע שאין דיינו (של) בשר ודם אלא אדון כל המעשים ברוך הוא אין לפניו לא עולה ולא שכחה ולא משא פנים ולא מקח שוחד. ומה עתיד להיות רמה ותולעה שנאמר (איוב כה) אף כי אנוש רמה ובן אדם תולעה.

ב ר"ש אומר אדם רמה בחייו ותולעה במותו רמה בחייו אלו הכנים. ותולעה במותו זהו שמרחיש במותו.

ג ר"א בן יעקב אומר (אדם נאה ומשובח ומוציא דבר מגונה מפיו). משלו למה הדבר דומה לטרקלין גדולה וביב של בורסקי קבוע בתוכה כך אדם נאה ומשובח ומוציא דבר מגונה מפיו אם מוציא ממעיו פליטון או אפרסמון או אחת מכל מיני בשמים על אחת כמה וכמה שהיה מתגאה על הבריות.

ד בשעת פטירתו של ר"א (בן עזריה) נכנסו תלמידיו לבקרו וישבו לפניו ואמרו לו רבינו למדנו דבר אחד בלבד אמר להם בניי מה אלמד אתכם צאו והזהרו כל אחד איש בכבוד חבירו ובשעה שאתם עומדים להתפלל הוו יודעים לפני מי אתם עומדים ומתפללים שבשביל דבר זה תכנסו לחיי עולם הבא:

ה ה' דברים למדנו מר"א בשעת מיתתו ושמחנו בהן שמחה גדולה יותר ממה ששמחנו בחייו. ואלו הן הכדור והאימום והקמיע ותפילין וכסת עגולה שמקבלין טומאה ומטבילין אותן במשהן. צאו והזהרו בהן שהלכות גדולות הן שנאמרו לו למשה בסיני:

פרק ד

א לעולם תהא נאה בכניסתך ונאה ביציאתך ותהא ממעט בעסק ועסוק בתורה מעשה ברשב"א שבא ממגדל עדר מבית רבו והיה רוכב על החמור ומטייל על שפת הים ומצאו אדם אחד שהיה מכוער ביותר אמר לו ריקה כמה מכוערין בניו של אברהם אבינו. אמר לו ומה אעשה לך אמור לאומן שעשאני. מיד ירד ר"ש בן אלעזר מן החמור ומשתטח לפניו אמר לו נעניתי לך מחול לי אמר לו אין אני מוחל לך עד שתלך לאומן שעשאני ותאמר לו כמה מכוער כלי זה שעשית. הלך אחריו חצי מיל שמעו בני עירו ויצאו לקראתו אמרו לו שלום עליך רבי. אמר להם למי אתם קורין רבי. אמרו לו לזה שמטייל אחריך. אמר להם אם זה רבי אל ירבה כמותו בישראל. אמרו לו ח"ו ומה עשה לך. אמר להם כל הענין. הפצירו בו מאד שימחול לו. אמר הריני מוחל לו ובלבד שלא יהא רגיל לומר כן. אותו היום ישב ר"ש ודרש בבית המדרש הגדול שלו לעולם הוי רך כקנה ואל תהיה קשה כארז. מה קנה יצאו ארבע רוחות העולם קנה הולך ובא עמהן עמדו הרוחות

קנה עומד במקומו מה סופו של קנה זה זכה ליטול ממנו קולמוס לכתוב בו ס"ת אבל ארז זה אינו כן. יצתה רוח צפונית מערבית עוקרתו. מצד דרומית מזרחית עוקרתו והופכתו על פניו. נמצא ארז זה שהיה עומד על שרשיו מושלך. מה סופו של ארז זה באין כותתין ומכתתין אותו ומסבבין בו בתים והשאר מניחין על האור. לכך אמרו חכמים לעולם הוי רך כקנה ואל תהי קשה כארז.

ב כיצד מכבד אדם את רבו בזמן ששניהן מהלכין בדרך נותנו לימין ואין נותנו לשמאל. היו ג' וחכם והרב ביניהן הרב באמצע והגדול בימינו והקטן בשמאלו. וכן מצינו בג' מלאכים שבאו אצל אברהם אבינו ואלו הן גבריאל ומיכאל ורפאל. גבריאל בא להפוך את סדום ואת עמורה. רפאל בא לרפאות את אברהם. מיכאל [בא] לבשר את שרה והיה מיכאל באמצע וגבריאל בימינו ורפאל בשמאלו. וכיון שראה אברהם אבינו את מלאכי השרת באתה שכינה ועמדה למעלה הימנו אמר להם רבותי המתינו לי עד שאפטר משכינה שהיא גדולה מכם שנאמר (בראשית י"ח:ג') ויאמר ה' אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור מעל עבדך. וכיון שנפטר אברהם אבינו מן השכינה בא והשתחוה להן והכניסן תחת האילן שנאמר (שם) יוקח נא מעט מים ורחצו. ואח"כ ואקחה פת לחם אבל לוט מה אמר (שם יט) ולינו ורחצו רגליכם. אחרים אומרים לא אמר להם לוט אלא חכמת חכמים אמר להן אילו (אין) רואין אותן רוחצין פניהם ידיהם ורגליהם. נמצאו הורגין אותי ואת אשתי ואת בנותיי. אלא יראו אותן באבק שעל רגליהם. ויאמרו לא באו מן הדרך אלא עכשיו .

ג ההולך אחרי רבו אינו רשאי ליפטר מאחריו עד שיטול ממנו רשות. היו שניהם תלמידים שקולים זה כזה. בעל הבית נכנס תחלה ואח"כ אורח וכשהן יוצאין אורח יוצא תחלה ובעל הבית יוצא אחרון. והנפטר מרבו בין שהוא גדול מרבו ובין שרבו גדול ממנו אומר לו הריני פטור:

פרק ה

א לעולם אל יפטר אדם לא מאצל [רבו ולא מאצל] חבירו אא"כ נפטר ממנו ונוטל הימנו רשות. וילמדו כל אדם דרך ארץ מן המקום שאמר לו לאברהם כלום אברהם אני צריך לו. אמר לפניו רבש"ע הן.

ב לעולם אל יכנס אדם פתאום לבית חבירו וילמדו כל אדם דרך ארץ מן המקום שעמד על פתח הגן וקרא לו לאדם שנאמר (בראשית ג) ויקרא ה' אלהים אל האדם ויאמר לו איכה: מעשה בארבעה זקנים שהלכו למלכות הפנימית והיה להן פילוסופוס א' חבר שם. ואלו

הן ר״ג ורבי יהושע ור״א בן עזריה ור״ע. אמר לו רבי יהושע לר״ג רבי רצונך שנקבל פני פילוסופוס חברנו אמר לו לאו. לשחרית אמר לו רבי רצונך ונקבל פני פולוסופוס חברינו אמר לו הן. הלך רבי יהושע וטפח על הדלת והיה פלוסופוס ההוא מחשב בדעתו ואומר אין זו דרך ארץ אלא של חכם. פעם שניה עמד ורחץ פניו ידיו ורגליו. פעם שלישית עמד ופתח על הדלת וראה את חכמי ישראל אלו באין מכן ואלו באין מכן אלו ר״ג ורבי יהושע ור״א בן עזריה מימינו ור״ע משמאלו. והיה פולסופוס מחשב בדעתו ואומר היאך אתן שלום לחכמי ישראל. אם אומר אני שלום עליך ר״ג. נמצא מבזה את חכמי ישראל. אם אומר אני שלום עליכם חכמי ישראל. נמצא מבזה את ר״ג. כיון שהגיע אצלם אמר להם שלום עליכם חכמי ישראל ולר״ג בראש (ולא מר״ג למדנו אלא מן השכינה למדנו שנאמר (מ״א כב) ראיתי [את] ה׳ יושב על כסאו וכל צבא השמים עומד עליו מימינו ומשמאלו).

ג לעולם יהיו כל בני אדם חשובין לפניך כלסטים. והוי מכבדן כר״ג. ומעשה ברבי יהושע שהשכים אצלו אדם. ונתן לו אכילה ושתיה והעלהו לגג לשכב ונטל סולם מתחתיו. מה עשה אותו האיש. עמד בחצי הלילה. ונטל את הכלים וכרכן בטליתו וכיון שביקש לירד נפל מן הגג ונשברה מפרקתו. לשחרית השכים רבי יהושע ובא מצאו כשהוא נופל. אמר לו ריקה כך עושין בני אדם שכמותך. אמר לו רבי לא הייתי יודע שנטלת את הסולם מתחתי. אמר לו ריקה אי אתה יודע שמאמש היינו זהירין בך. מכאן א״ר יהושע (בן לוי) לעולם יהיו כל בני אדם בעיניך כלסטים והוי מכבדן כר״ג:

פרק ו

א הנכנס לבית כל מה שיגזר עליו בעל הבית יעשה ([כשהוא דבר כשרות]) ומעשה בשמעון בן אנטיפטרס שהיו אורחין נכנסין אצלו וגזר עליהן שיאכלו וישתו. והיו נודרין [בתורה שלא יאכלו ושלא ישתו ואח״כ היו אוכלין ושותין]. בשעת פטירתן היה מלקה אותן נשמעו הדברים לפני רבן יוחנן בן זכאי וחכמים. וקנטרן בדבר. אמרו מי ילך ויודיענו. אמר להם רבי יהושע אני אלך ואראה מה מעשיו (אמרו לו לך לשלום). הלך ומצאו על פתח ביתו אמר לו שלום עליך רבי. אמר לו שלום עליך רבי ומורי. אמר לו ביתא אני צריך אמר לו שב לשלום. ישבו ועסקו בתורה עד הערב. לשחרית א״ל רבי אלך למרחץ. א״ל רצונך. היה רבי יהושע מתירא שמא יקפחנו על שוקיו. לאחר שיצא אכלו ושתו. אמר מי מלויני. אמר לו אני. היה רבי יהושע מחשב בדעתו ואמר מה אשיב לחכמים ששגרוני. נפנה רבי יהושע לאחוריו אמר לו רבי למה נפנית לאחריך. אמר לו דבר אני צריך לשאול ממך. מפני מה בני אדם הנכנסין אצלך אתה מלקה אותן. ולי לא

הלקית. אמר לו רבי אתה חכם גדול ודרך ארץ יש בידך. בני אדם הנכנסין אצלי גזרתי עליהן שיהו אוכלין. והן נודרין בתורה ועוברין. וכך שמעתי מפי חכמים שכל מי שנודר בתורה ועוברה לוקה ארבעים. [א"ל ברוך אתה לשמים שעשית כך חייך וחיי ראשך מי שנוהג לעשות כך הלקה אותו] ארבעים שלך וארבעים של חכמים ששגרוני. הלך רבי יהושע וספר דברים לפני חכמים מה שראה בשמעון אנטיפטרס:

ב לעולם לא יהא אדם קפדן בתוך סעודתו. מעשה בהלל הזקן שעשה סעודה לאדם א' ובא עני ועמד על פתחו. ואמר אשה אני צריך להכניס היום ואין לי פרנסה כלום. נטלה אשתו כל הסעודה ונתנה לו. ואח"כ לשה עיסה אחרת ובישלה אלפס אחר ובאתה והניחה לפניהם. אמר לה בתי מפני מה לא הבאת לנו מיד. שחה לו כל המעשים. אמר לה בתי אף אני לא דנתי אותך לכף חובה אלא לכף זכות. שכל המעשים שעשית לא עשית אלא לשם שמים:

ג מניחין פיאה ממעשה אלפס ואין מניחין פיאה ממעשה קדירה. ומעשה ברי יהושע שנתארח אצל אלמנה אחת הניחה לפניו מעשה אלפס. אכל ולא הניח פיאה. פעם שניה אכל ולא הניח פיאה. פעם שלישית הקדיחתו מלח. וכיון שטעמו רבי יהושע משך ידו ממנו ואכל פתו ריקן אמרה לו מפני מה מעטת בגריסין הללו. אמר לה כבר סעדתי מבעוי"י אמרה לו מעתה אם סעדת מעטת בפת ובגריסין. מכאן אמר רבי יהושע מימי לא נצחני אדם אלא אשה זו ותינוק ותינוקת. תינוקת מאי היא. פעם אחת היה מהלך רבי יהושע בשדה ומצא ריבה אחת. אמרה לו מפני מה אתה מהלך בשדה. אמר לה בדרך אני מהלך. אמרה לו (אם) זו היא דרך שכבשוה ליסטים שכמותך: תינוק מאי היא. פעם אחת היה רבי יהושע מהלך בדרך. ומצא תינוק אחד שהיה יושב בין שני דרכים. אמר לו בני באיזה דרך אכנס לעיר. או בזה או בזה. אמר לו הרי שניהם לפניך. זו ארוכה וקצרה וזו קצרה וארוכה. כיון שהגיע לחומה של עיר. מצא גנות ופרדסים שהן מקיפין אותה נפנה לאחוריו. וראה אותו תינוק שיושב במקומו. אמר לו בני מפני מה צחקת בי. לא כך אמרת לי שבזה הדרך אכנס לעיר שהיא קצרה וארוכה. אמר לו רבי הרי חכם גדול אתה זו היא חכמתך . הלך רבי יהושע ונשקו על ראשו. ואמר אשריכם ישראל שכולכם חכמים מגדולים ועד קטנים:

ד כיצד מרקדין לפני הכלה. ב"ש אומרים כלה כמות שהיא. וב"ה אומרים כלה נאה וחסודה. אמרו להן ב"ש לב"ה לדבריכם אפי' חיגרת או סומא יאמרו לה כלה נאה וחסודה. והתורה אמרה (שמות כ"ג:ז') מדבר שקר תרחק אמרו להן בית הלל לב"ש הרי

שלקח מקח רע מן השוק ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו. הוי אומר ישבחנו בעיניו. מכאן אמרו חכמים תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות.

ה ולא יפרוס אדם את המטה במקום הרך אלא במקום הקשה. ולא יאחז אדם כביצה פרוסה בידיו. ואם עושה כן הרי זה רעבתן וגרגרן ולא ישתה אדם כוסו בבת אחת. ואם שתה הרי זה גרגרן ורעבתן. וכמה ישהה וישתה. שנים מדרך ארץ. שלשה מגסי הרוח. ולא יאכל שום ובצל מראשו. אלא מעליו. ואם אכל הרי זה רעבתן וגרגרן. ולא ישתה שתי כוסות ויברך ברכת המזון מפני שנראה כגרגרן:

פרק ז

א שנים שהיו יושבין על שלחן אחד. הגדול שבהן שולח יד תחלה. ואחר כך הקטן. ואם שלח הרי זה גרגרן.

ב ומעשה בר״ע שעשה סעודה לתלמידיו. הביאו לפניהם שני תבשילין אחד נא ואחד מבושל. בתחילה הביאו לפניהם נא. הפקח שבהן אחז את הקלח בידו אחת ותלשו בידו אחת. לא בא אחריו משך ידיו ממנו ואכל פתו ריקם. הטפש שבהן אחז את הקלח בידו אחת ונשכו בשיניו. אמר לו ר״ע לא כך בני. אלא הנח עקבך עליו בתוך הקערה. ואחר כך הביא לפניהם מבושל אכלו ונסתפקו. אחר כך אמר להם בני. ולא עשיתי לכם כל כך אלא לבדוק אתכם אם יש בידכם דרך ארץ אם לאו.

ג לא יאכל אדם עד ד׳ שעות. ולא ירחץ בבית המרחץ עד ד׳ שעות.

ד חמין רובן קשה לגוף ומיעוטן יפה. יין רובו קשה לגוף ומיעוטו יפה.

ה ג׳ דברים שקולין זה כזה. חכמה יראה ענוה:

ו הנכנס לבית הכסא לא יחזיר פניו למערבו ולא לאחוריו אלא לצדדין. ולא יפרע עצמו עד שישב. ואל יקנח בימין אלא בשמאל. ומעשה בר״ע שהלך אחר רבי יהושע לראות את מעשיו. ראה שלא נכנס לבית הכסא אלא לצדדין. ולא פרע עצמו עד שישב. ולא קנח אלא בשמאל. ומפני מה אין מקנחין בימין. ר״א אומר מפני שאוכל בה. רבי יהושע אומר מפני ששותה בה. ר״ג אומר מפני שמראה בה טעמי תורה.

ז לא ישמח אדם בין הבוכים ולא יבכה בין השמחים. ולא יהא ער בין הישינים ולא ישן בין הערים. ולא עומד בין היושבים ולא יושב בין העומדים. כללו של דבר אל ישנה אדם דעתו מדעת חביריו ובני אדם:

פרק ח

א הנכנס לבית אל יאמר להם תנו לי ואוכל עד שיאמרו לו הם אכול. מזגו לו את הכוס שוהה ושותה. וכמה ישהה. בחמין שלשה פעמים. ובצונן ד'. א"ר יהודה בד"א בכוס שבגליל. אבל בכוס שביהודה שוהה כל צרכו ושותהו.

ב לא יאמר אדם לחבירו בא ואכול מה שהאכלתני שזו דרך הרבית. ובירושלים היו הולכין את אפסחתי למפלא שלהן.

ג לא ישלח אדם לחבירו חבית של יין ויתן על פיה שמן שזו דרך המיתה. ומעשה באדם אחד שעשה משתה לבנו. כיון שבאו בני חבורה והסבו נכנס להביא יין. ראה את החבית שמליאה שמן וחנק את עצמו ומת. מכאן אמרו חכמים אל ישלח אדם לחבירו חבית של יין ויתן על פיה שמן שזו דרך המיתה.

ד לא יאמר אדם לחבירו טול שמן מפך ריקם מפני שמהנהו טוב חנם. ולא יסרב אדם בחבירו לסעוד ויודע בו שאינו סועד. ולא ירבה לו בתקרובת ויודע בו שאינו מקבל. לא ישקה אדם יין ישן לשם חדש שזה דרך גזל.

ה היה משקה יין לחמרים. אל יאמר להן סלקו את זה ותנו לזה שזה דרך הגזל.

ו היה עומד בשוק אצל מוכרי תבואה. אל יאמר להם בכמה חפץ זה. והוא אינו רוצה ליקח. שמשביח טעותו של מוכר:

פרק ט

א לא יפרוס אדם פרוסה על גבי הקערה. [ולא יקנח אדם בפרוסה את הקערה ולא ילקט אדם פירורין אפילו על גבי השולחן מפני שהוא ממחה דעת הבריות ס"א] אבל מקנח אדם קערה מפרוסה ולא יניח אדם פירורין ויניח על גבי שולחן מפני (כל) שהוא ממחה דעתו של חבירו. ולא ישוך אדם מפרוסה ויחזירנה לתוך הקערה. וכן לא ישוך אדם מפרוסה ויתננה לחבירו. לפי שאין דעות הבריות שוות. ולא ישתה מן הכוס ויתננה לחבירו מפני סכנת נפשות. ומעשה בר"ע שהיה לו אכסניא אצל אדם אחד נתן לו כוס וטעמו. אמר לו רבי עקיבא טול ושתהו. שוב נתן לו כוס אחר וטעמו אמר לו רבי עקיבא טול ושתהו אמר לו בן עזאי (עקיבא) עד מתי אתה משקה כוסות מטעומין:

ב שוב מעשה ברבי עקיבא שנתארח אצל אדם אחד. נטל את הפרוסה וסמך בה את הקערה חטפה ר"ע ואכלה. אמר לו רבי אין לך פרוסה שתאכל אלא פרוסה שאני סומך בה את הקערה. אמר כמדומה אני בך שאתה נכוה בפושרין עכשיו אי אתה נכוה אפילו

ברותחין. ולא ישתה אדם כוסו ויניחנו על גבי שולחן אלא יאחזנו בידו עד שיבא השמש ויתננו לו:

ג חמשה דברים א"ר אין מניחין בשר חי על גבי הפת (ועל) [ולא] הכוס ולא קערה על גבי הפת ואין זורקין את הפת. ואין סומכין קערה בפת. ואין יושבין על האוכלין מפני שמשביחין את האוכלין. והנכנס לסעודה לא יטול חלקו ויתננו לשמש שמא יארע דבר קלקלה בסעודה. אלא יטלנו ויניחנו לפניו ואחר כך יתננו לו:

ד אורחין הנכנסין אצל בעל הבית אין [רשאין ליתן כלום. לא לבנו של בעה"ב ולא לעבדו ולא לשלוחו] אא"כ נטלו רשות מבעל הבית. ומעשה באדם אחד שהכניס אצלו שלשה אורחין בשני בצורת. והיו לו ג' ביצים והניחן לפניהן. בא בנו של בעל הבית ועמד לפניהם. נטל אחד מהם חלקו ונתן לו וכן השני וכן השלישי וכיון שבא אביו ומצא שהוא אוחז אחת בפיו ושתים בידו עמד והגביהו מלא קומתו וחבטו לארץ ומת אף אמו כשראתה את בנה שמת עמדה מעל הגג ונפלה ומתה. כיון שראה אביו כך עמד על הגג ונפל ומת. ואמר ר"א בן יעקב שלש נפשות נהרגו על דבר זה:

פרק י

א הנכנס למרחץ אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתכניסני לשלום ותוציאני לשלום ותחזירני לשלום ותצילני מזו ומכיוצא בה לעתיד לבא: וקודם שיכנס כיצד יעשה. חולץ את מנעליו ומסלק את כובעו ומסלק את טליתו ומתיר את חגורו ופושט את חלוקו ואח"כ מתיר את פורקסו התחתונה: רחץ ויצא והביאו לו את המפה. מקנח את ראשו ואחר כך מקנח את כל האיברים. הביאו לו את השמן סך את הראש ואח"כ סך את כל האיברים. ואח"כ מניח פרקסו התחתונה ולובש את חלוקו וחוגר את חגורו ומתכסה בטליתו ואח"כ מניח מנעליו. מניח של ימין ואחר כך מניח של שמאל. וכשהוא חולץ חולץ של שמאל תחלה ואח"כ של ימין. וכן לענין תפילין מניח של יד ואח"כ מניח של ראש. וכשהוא חולץ חולץ של ראש תחלה ואח"כ של יד. (אם יש לו בן או עבד מניחין לו):

ב הנכנס למרחץ אינו מתעמל ואינו מתגרגר ואינו משתבר על השיש. ומעשה בר"ג שהיה חלוש חלפו לו שמן השיש ולא קבל. רשב"ג אומר המשתבר על השיש חבירו של חמור. והאוכל בשוק חבירו של כלב וי"א פסול לעדות: בה"כ נותן מקום זה שנכנס וזה שיצא. בית המרחץ נותן מקום זה שנכנס וזה שיצא. ולא יכניס אדם שמן לבית המרחץ

בזכוכית מפני הסכנה. ולא ירוק אדם בבית המרחץ מפני הסכנה. ובכ"מ לא ירוק אדם בפני חבירו.

ג אומר אדם הלכה של בית הכסא בבית הכסא. ושל בית המרחץ בבית המרחץ. אין שואל ומשיב במקום שרובן ערומים. ולא במקום שרובן לבושין רובן לבושין ומיעוטן ערומים . רובן ערומים ומיעוטן לבושין ככולן ערומין. ולא ישאל אדם שלום לחבירו בבית המרחץ (מפני הסכנה). ואם שואלהו אומר לו מרחץ הוא. וי"א משיבו ואין בכך כלום.

ד ואל יניח אדם רגליו לתוך האמבטי ויהא רבוץ לתוכה מפני שגנאי הוא לו. ואל יאמר אדם לחבירו דרוס ידך עלי בבית המרחץ. והאומר אין יוצא משם כשהוא שלם. א"ר יהודה במה דברים אמורים במים המועטין אבל במים מרובין ה"ז משתבח. והקורא ב' פעמים והטובל ב' פעמים ה"ז מגונה.

ה המתכסה בטליתו ועומד במקום הזיעה ה"ז גוזל את הרבים. הרוחץ בצונן והמשתטף בפושרים ה"ז גוזל את הרבים. והגוזל את הרבים כיצד יעשה. ילך ויחפור בורות שיחין ומערות ויתקן דרכים וטרטראות ואח"כ ימחול לו:

פרק יא

א היוצא בדרך לבדו קודם קריאת הגבר דמו בראשו. רבי יאשיה אומר לא יפחות משנים. ובאיזה תרנגול אמרו בתרנגול הבינוני שנאמר (איוב ל"ח:ל"ו) מי שת בטוחות חכמה או מי נתן לשכוי בינה:

ב אדם הבא מן הדרך נכנס למרחץ. הקיז דם ונשתכר ושמש מטתו ע"ג קרקע דמו בראשו.

ג ההורג כינה ע"ג המטה ([והאוכל שום קלוף וביצה קלופה ובצל קלוף שלנה עליהם לילה]) והעומד ערום לאור הנר ולאור הלבנה דמו בראשו:

ד שותה משקין מזוגין ומשקין מגולין שלנה עליהן הלילה דמו בראשו מפני הסכנה:

ה והשותה מהנחלים ומהנהרות ומהמדברות בפיו ובידו אחת דמו בראשו הנימא שירא:

ו הקיז דם וישב בתענית ה"ז דמו בראשו:

ז כותבי ספרים תפילין ומזוזות הן ותגריהן ותגרי תגריהן אינן רואין סימן ברכה לעולם.

ח המשתכר בקנים ובקנקנים אינו רואה סימן ברכה לעולם.

ט (העושה מלאכה בתשעה באב אינו רואה סימן ברכה לעולם:

י אמר ר"ע ות"ח יושבין תחת הזית על שולחנו מפני הסכנה ואחד) קוצצי אילנות ומגדלי בהמה ותגרי סימטא אינו רואה סימן ברכה לעולם:

יא המוכר את ספרו אף על פי שאינו צריך לו. והמוכר את בתו אף על פי שאין לו מה יאכל. אינו רואה סימן ברכה לעולם:

יב רבי יצחק אומר קורצין ה"ז משופכי דמים שנאמר (ויקרא י"ט:ט"ז) לא תלך רכיל בעמך: ר"א אומר השונא את חבירו ה"ז משופכי דמים שנאמר (דברים י"ט:י"א) וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו: בן עזאי אומר השונא את אשתו ה"ז משופכי דמים שנאמר (שם כב) ושם לה עלילות דברים. סוף שהוא שוכר עדים. ומקדימה לבית הסקילה. רבי יוסי אומר הנותן את הקץ אין לו חלק לעוה"ב: והשונא חכמים ותלמידיהם ונביא השקר ומספר לשון הרע אין לו חלק לעוה"ב:

יג ר"מ אומר כל מי שיש לו בית המדרש בעירו ואינו הולך לשם חייב מיתה . בית המדרש שיש בו אלף אלפים ורבי רבבות מצות האמורות בתורה על אחת כמה וכמה. ר"מ אומר כל מי שיש תלמיד בצדו ואינו משמשו חייב מיתה שנאמר (במדבר טו) כי דבר ה' בזה. (ואומר (ירמיהו ב':ה') כה אמר ה' מה מצאו אבותיכם בי עול כי רחקו מעלי):

יד התיר מנעליו ויצא לשוק ה"ז מגסי הרוח. סנטרו לצדדין וקובעו לאחוריו וירכתו על חביריו ורצועות תפילין בידו ומחזירן כשהוא מהלך בשוק ה"ז מגסי הרוח ומנין לגסות הרוח שהוא כע"כ שנאמר (דברים ז':כ"ו) ולא תביא תועבה אל ביתך ולהלן הוא אומר (משלי ט"ז:ה') תועבת ה' כל גבה לב כתיב הכא תועבה ונאמר להלן תועבה מה תועבה האמור להלן עבודת כוכבים אף תועבה האמורה כאן ע"כ (וכתיב (דברים י"ג:י"ד) יצאו אנשים בני בליעל מקרבך מה להלן ע"כ אף כאן ע"כ).

טו הנכנס לישן אומר המפיל חבלי שינה על אדם. והניעור משנתו אומר אלהי נשמה שנתת בי טהורה : המתהפך משנתו על הצדדין אומר פוקח עורים.

טז *הנכנס לבית הכסא אומר התכבדו מכובדים קדושים משרתי עליון תנו כבוד לאלהינו ועמדו במקומכם . והזהרו עזרוני שמרוני המתינו לי עד שאכנס ואצא שזה דרכן של בני אדם. והיוצא מבית הכסא אומר ברוך אשר יצר את האדם בחכמה. רחץ פניו אומר ברוך המעביר שינה מעיני ותנומה מעפעפי.

יז לבש כליו ויצא לשוק אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתוליכני לשלום ותסמיכני לשלום ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ותגמלני חסדים טובים ותחזירני לביתי לשלום ותצילני מכף אויב ואורב בדרך ותצילני מיד לשון הרע ואל תרגילני לדבר עבירה וחטא ועון ואל אכשל בדבר הלכה ולא בשום דבר בעולם ותצילני מכל מיני מזיקין ומכל מיני פורעניות המתרגשות ובאות לעולם שלא יזיקו בי בין ביום ובין בלילה אמן: יהי רצון מלפני הקדוש ברוך הוא שיראנו בשמחתה של ירושלים

ונחמותיה אמן:

סליק פירקא וסליק מסכת דרך ארץ רבה